

4.

ΣΥΝ ΘΕΩ
ATHENARUM
URBS
ΚΑΤΕΙΔΩΛΟΣ,
CIVES QUE
ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΕΣ ΤΕ ΡΟΙ
(*Auctor. Cap. XVII. v. XVI. & XXII.*)
DISSERTATIONE PHILOLOGICA
LEVITER ADUMBRATI;
CONS. *AMPLISS. FACULT. PHILOS.*
IN ACAD. REG. UPSAL.
PRÆSIDE
VIRO CELEBERRIMO
MAG. JOHANNE J.
AMNELL,
GRÆC. LIT. PROF. REG. ET ORD.
PUBLICÉ PLACIDEQUE VENTILANDAM
EXHIBET,
SÆ RÆ M:TIS STIPENDIARIUS,
JOHANNES NORDSTEDT,
GUST. FIL. ROSLAGUS.
IN AUDIT. CAROL. MAJ. D. XXII DECEMBR. A. MDCCXLVIII.
HORIS POMERIDIANIS.
~~~~~
HOLMIÆ, Typis LAURENTII SALVII.

DEN HÖG-ÅREBORN A ENKE-FRUN,
FRU
HELENA
WESSLANDER,
MIN HÖGTÅRADA KÅRESTA MOR-MOR!

R gunst och vårdnad all, min MOR-MOR,
at beprisa,

Nu vore vist min pligt, min önskan och
begår.

Hur gerna ville jag mot Den mig tacksam
vise,

Som allan tid för mig så ömsint hjärta bär.

Som från min barndoms vår har ingen omsorg sparat,
At mig ståds muntra up til årbar dygd och vett,
Samt på så många sätt så mången gång förklarat
En öfverflödand ynsi, och på mitt bästa sedt.

Men tungan, sinnets tålk, bär all förmåga saknar,
At fyllest trycka ut den vördnad hos mig bor.
Min penna städnar af. Helt magtlös handen slaknar,
Och nekar mig den tjänst, som härvid nödig vor.

Sma

*Sma ånnen är min lätt. Men EDERT låford sjunga,
År hög och viktig sak, som öfvergår min kraft.
Se då, min MOR-Mor, ej på fjäder, hand och tunga,
Men på det hjärta, som jag har och altid haft.*

*Se ock med mildhet an de bladen, som jag skänker;
En ringa papers skänk emot så ymnigt godt.
Jag någorleds med dem min MOR-MOR visa tänker,
At jag våndt an min tid, som MOR-MOR har mig rådt.*

*Jag repar up i dag den bön jag daglig fäller:
Lef, MOR-MOR, säll och nögd ännu i många år!
Om uti Himlens högd min trognas önskan gäller,
Med visshed jag dåvet, at MOR-MORS silfver-hår*

*Sku blomstras, oss til frögd, med longlig glans och heder;
Och MOR-MOR få til slut, alt hvad HÖN Sjelfver ber.
Men når min MÖR-MORS sol vil bergas och gå neder,
Hon gånge sedan upp, der hon ej bergas mer!*

HÖGÅREBORNA FRUNS,

MIN HÖGTÅRADA K. MOR-MORS,

Ödmjukaste tjenare
JOHAN NORDSTEDT.

§. I.

IN DEorum cultum Sacrorumque adparatum , profanis quibuscumque gentibus , & revelato destitutis lumine , familiarem , quisquis vel leviter introsplexerit , hunc , tanquam funus & portentum omnis sanioris doctrinæ , merito rejiciendum censebit . Loquuntur annales & monumenta vetustatis , nec in iis quidem rebus , quibus summum vulgo statuitur pretium , verum brutis animantibus , omnium tetricissimis , immo rebus , quæ , quod vita & sensu careant , istis adhuc ignobiliores existunt , divinos passim honores delatos , factaque sacra fuisse . Neque vero barbaris solum , politiorisque humanitatis expertibus populis , haec adspergenda est labes ; fuerunt sane , qui non multo his meliora sensere , quamvis omni Ægyptiorum Græcorumve arte & doctrina instructi . Sic cum li-

A

tera-

terarum miraculo venerabiles in primis essent ATHENÆ,, & de sapientia ipsius officina, ea tempestate suis conclu- fa mœnibus, gratulari sibi possent; (a) nihilo minus illic facer cultus, non religionis, quæ, quemadmodum philo- sophatur SENECA *deos sancte colit*, verum superstitionis, quæ eosdem violat, insigniendus est titulo. Etenim præ ceteris Athenienses, in multiplicandis diis, adeo vere- cundia omnis & temperantia refregerunt claustra, ut, quot populi in universum omnes diversos colerent de- os, tot fere sibi proprios ducerent ipsi, & cupide nec sine summa ambitione, quæ demum cunque haberet or- bis, urbe sacra reciperent. Hinc est, quod AELIANUS κοινὴ ἐσίαν τῆς Ἑλλάδος adpellat Athenas: (b) & LUCIA- NUS (c) ἀπανταχοῦ δὲ, inquit, Βαροὶ, καὶ θυσίαι, καὶ ρωτή- καὶ πανηγύρεις Μεσαὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυναι, πᾶ- σαι δὲ ἀνθρώπων ἀγοραί. In quorum quidem aucto- rum fide licet nihil desideretur, tamen profanos testes hoc lubentius mittimus, quo gravior diviniorque nobis est hujus rei arbiter, isque ἀυτόπτης, PAULUS εἰνῶν ἀπόστολος (d), qui Atheniensium illam vanitatem per- kringens, urbem eorum κατείδωλον civesque ipsos διοι- δυμονεσέργεις (e) deprehendisse se adfirmat. Quæ qui- dem verba in præfens, brevissima commentatione, pro vi- tribus explanaturo mihi, ut æquus ac benignus adsis, Erudite Lector, Te, qua par est, veneratione & obser- vanlia exoratum velim.

§. 2.

(a) *Athenas πάντων ἀνθρώπων παρεντήριον adpellat DIODORUS SIC. Biblioth. L. XIII.*

(b) *Var. Hist. lib. IV. e. VI.*

(c) *In Prometh. T. I. p. m. 97.*

(d) *Rom. XI. 13. (e) Ador. XVII. 26, 22.*

§. 2.

Familiarissimum Græcis, in designanda religione, Θρησκείας vocabulum, ἀπὸ τῶν Θρῆσκῶν hoc majori veri similitudine arcessendum conjectant plurimi, quod initio ipsa sacra sua e Thracum vicinia hauisse Græcos, vetus fama tulerit. Et sane magno consensu tradunt harum rerum scriptores, ORPHEUM Thracem, (qui CCC-LX. deos inuehens, uti docet ANDR. CHRIST. ESCHENBACHIUS, (a) numinibus omnia replevit), non sūos modo populares religione illa imbuisse, sed Græcis etiam sacrorum auctorem rituumque bene multorum suisse architectum. In primis ab eo ortum duxere Τελετὰ, Orphica sacra illa, quibus qui præterant, in auctoris honorem Ὀρφεοτελεστὰ adpellati, & Athenis olim in pretio habitu sunt, quippe quos frequenter adiere civium religiosiores τελεσθησόμενοι, mysterius Orphicis initiandi: ceu non obscure prodit THEOPHRASTUS (b). Ab ipso igitur effusam Atticæ religionis pompam rite auspicari nobis videmur; quæ quidem, ab illo inde tempore, aucta & sensim amplificata, adeo in immensum crevit, ut demum, quo adsurgeret, vix haberet. Ut enim opum vi, civium frequentia, morum cultu, literarumque gloria ceteris fere civitatibus præcellebant Athenæ, in quibus unus tanquam ἐν ἐπιτομῇ, τὴν Ἑλλάδα ὄλην videre sibi quisque videbatur; (c) ita, nescio qua persuasione inani tumentes, pariter in divinis plus se credebant sapere. Neque parum hic contulit vana & moleste fedula curiositas, & novæ cujusq; rei percipiendæ

A 2

pru-

(a) In Epigene s. Commentar. in Orphice sapientie reliquias.

(b) Ηθικῶν Χειροτελῶν Cap. XVI. περὶ δεισιδαιμονίας

(c) Vid. ISAC CASAUBONI Commentar. in prolog. THEOPHRASTI,

pruritas, vitium omnibus quidem Græcis in venis visceribusque hærens, sed vero civibus in primis Atticis hoc familiarius, quo major in urbe, literis pariter & commerciis clarissima, fuit frequentia τῶν ἐπιδημῶν ξένων, quorum mentionem injectit LUCAS (d) pariter & THEOPHRASTUS (e). Quorum ille insuper testatus est, Athenienses εἰς γένεν ἑτερον εὐκαρπεῖν, η̄ λέγειν τί καὶ αἴκεν κανότερον; (f) hic autem morum censor gravissimus, inter alia civium suorum vitia, passim infectatur & illud, quod frequentius ipsis in ore essent hæc ἐρωτήματα περὶ λέγεις; γένεν αἴκησαι; ἔχεις περὶ τοῦτον εἰπεῖν κανόν; μὴ λέγεται περὶ κανότερον; quomodo dicit etiam obvio amico ὁ λογοτοῦς: δοκῶ μοὶ τὸ εὐωχήσειν κανῶν λόγων. Καὶ μὴ ἀγαθάγε εἰς τὰ λεγόμενα, κ. τ. λ. (g). Sic autem nova etiam peregrinaque sacra cupide ipsis arripuisse & novo subinde incremento patrios ritus amplificasse, facile nobis persuademus. Et quamvis doctrinam PAULI Evangelicam, nunc primum a se auditam, non illico admitterent Athenienses, ut quæ universæ superstitioni suæ & avito deorum cultui dicam scribebat; maximo tamen ejus aviendæ studio fese duci, apertius ipsis loquuntar: δυνάμεθα γνῶναι. inquiunt, τίς η̄ καὶ ἀντη η̄ ἵπο σε λαλεμένη δίδαχται; (h) & mox: Βελόμεθα γνῶναι, τί ἀν θέλοι πεῦται εἶναι (i) & demum, cum τῆς ἀναστάσεως νεκρῶν men-

(d) *Ad. XVII. 20.* (e) *C. IV περὶ ἀδελεχίας.*

Quam volupe fuerit Atheniensi populo, cum hospitibus aduenisque sermonem serere, innuit Theophrastus C. XXIV & XXVII. quantoque plus eidem peregrina arriserint, quam domestica, non obseure prodit c. VI & XXIV. (f) C. 5 V. cit.

(g) *C. IX περὶ λογοτοῖς,*

(h) *Ad. XVII. v. 19.* (i) *V. 20.*

mentionem fecisset Apostolus (p), ajunt: ἀκυρώμενά σα
πάλιν περὶ τότε. (q)

§. 3.

PAULUS, ut Athenas venit, vidi κατείδωλον θύσαν
τὴν πόλιν (a). Quid sibi velit heic loci κατείδωλος, inter
summos Philologos jam diu disputatum fuit. HUGO
GROTIUS τὴν πόλιν κατείδωλον, ad exemplum vocis κα-
τείδεον, urbem inferre saltem εἰδώλοις horumque cultui
addictam, contendit; sed non æque illorum numerosis-
simam testari multitudinem, quam quidem alii inter-
pretes voce ista vel in primis denotari autumant. Qui-
bus nos etiam album addentes calculum, non idolo-
latriam solum, sed & immensum deorum numerum
a S. Scriptore intelligi, hoc confidentius adseveramus,
quo plura, quove luculentiora Sacrorum pariter & pro-
fanorum auctorum testimonia atque exempla, Atheniensi-
um illam πολυθέοτητα atque immanem in sacris quibus-
cunque adoptandis luxum & prodigentiam arguunt (b).
Egregie docet JS. CASAUBONUS, urbem κατείδωλον e-
umdem in modum dixisse PAULUM, quo STRABO Mas-
siliam κατάμπελον adpellavit, (c) i. e. vineis refertam.
Quia vero jam tum primo in urbem adventu, Deastro-
rum imaginumque ingens copia incurrerat in oculos Apo-
stoli, (Θεωρῶντος κατείδωλον θύσαν τὴν πόλιν,) ipse dein, in

A 3

con-

(p) *Aator. XVII. 16.* (q) *V. 32.* (a) *V. 16.*(b) *Cfr. HERMAN. WITSIUM in miscellan. S. pag. 80. sequ. & COR-
NEL. ADAMI in observat. Theolog. Philolog. p. 207. sequ. Addit
que §. superiori breviter a nobis dicta sunt.*(c) *Geogr. lib. III, pag. 124.*

concione civium tristioris illius spectaculi indignitatem aperie loquitur: ἄνδρες, inquit, Αὐτηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεσμοφυλακέρες ὑμᾶς θεωρῶ. Διερχόμενος γάρ καὶ ἀνθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, ἐνρον καὶ βωμόν κ. τ. λ. (d). Mox verum deum, orbis conditorem rerumque dominum, a deorum simulacris in urbe adspectis, luculenter discriminaturus, quæ in his animadversa erant, ab illo removet, dicendo: εἰς ἐν χειροποίητοις ναοῖς κατοικεῖ. Οὐδὲ αὐτὸς κερεῶν ἀνθρώπων θερψεύεται, προσδεόμενός πνος. (e) & demum concludit: εἰς ὁφέλομεν διὸν νομίζειν, χρυσῷ, ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ, χράγματι τεχνης καὶ εὐθυμησεως ανθρώπῳ, τὸ Θεῖον εἴαις ὅμοιον (f). Quæ cuncta manifeste produnt, circumuentem PAULUM, ubivis non aras solum & facta in his sacra, sed & arte fabrili sculptas, vel e nobiliori metallo, vel e lapide, icones statuasve, deorum referentes similitudinem, adspexisse. Et dicirur quidem h. l. PAULUS ἀνθεωρῶν τὰ σεβάσματα, h. e. JOH. CHR. VOLFIO interprete, (g) in editiori loco conspicere aras & simulacra. Sic τὰ σεβάσματα interpretes passim reddunt per numina vel deos: Vulgatus interpres simulacra, THEOD. BEZA & PISCATOR sacra, ERASMUS Roterod. culturas, transferunt. Neque tamen hi, quando vocabulis discrepant, in sensu hujus loci inter se dissidere putandi sunt; quin eodem fere loco habenda illorum versiones: præsertim quam BEZA quoque & PISCATOR τὰ σεβάσματα II. Thess. II. 4. numen interpretari non dubitant. Sic τὰ σεβάσματα ὑμῶν, præsenti loco (h) reddidit interpres THEOPHYLACTI per numi-

(d) A.D. XVII. v. 22. § 23.

(e) v. 24. § 25. (f) v. 29.

(g) In curis philolog. & crit. ad b. l. (h) A.D. XVII. 23.

•••• (oo) •••

minā quæ colitis. Sin autem contenderit quis, τὸ σέβασμον
μη, communi usu scribendi, venerationem designare cul-
tumve divinum, non ipsum deum; meminerit, μετωρυπία,
quam vocant, adjuncti pro subiecto, familiarius nihil esse
optimo cuique e Græcis Scriptori. Sic profanis passim
auctoribus, iisque Ἀττικῶν, παγδεύματα audiunt liter-
arum studioſi, στρατιώματα milites, ακροάματα histriones
& tibiſines. Sic in novo federe Græco ἀρχαὶ, δυνάμεις,
ἐξουσίαι, δόξαι, κυριότης, concretive acceptis vocabulis, ſæ-
pius audiunt vel ipſi Angeli, vel certe civiles Magistra-
tus, in imperio ac dignitate constituti. Quin etiam Scri-
ptores Latini, eidem tropo identidem indulgentes, confi-
lia adhibent pro consiliariis, matrimonia pro uxoribus,
potestates pro his, quibus est potestas; (Attice τὰς ἀρχὰς
pro τοῖς ἀρχασι). Athenis vero quam longe lateque pa-
tuerit iſte εἰδώλων cultus, innuit PAULUS, (i), ubi ci-
vies in universum ait esse δειπναμονεστέρας, & quidem κα-
τεπάντας; uti all flycke, reddit optime Suecus interpres.
Δειπναμονία, παρὰ τὸ δέσμον τὸς δάμονας sic dicta, vi-
riginis ſuæ, menum deorum designat fīe religionem; quo-
modo δειπναμονία περέχεσθαι, ATHENÆO est religio-
ne teneri, & Actor. XXV. 19. universum cultum Judai-
cum a FESTO δειπναμονίας nomine comprehendi, non
paucis viſum est. Sicut vero apud Romanos religio, &,
quæ huic nonnunquam æquipollēt, ſuperſlitio, ita ſepiſ-
ſime apud Græcos δειπναμονία in malam partem accipi-
tur, pro inepta quacunque & importuna religione, vel timo-
re numinis inani. Quare THEOPHRASTUS (k) δειπνα-
μο-

(i) Actor. XVII. 22.

(k) H̄S ix καεγκτ. c. XVII.

μονίας definit per δειλίαν [πρὸς τὸ δαιμόνιον]. Ubi quidem per δειλίαν adfectum intelligit meticulosum, & religionis quandam intemperiem; δαιμονίς Iautem vocabulo comprehendit, quidquid divinitatis opinionem sibi adjunctam habuit: quomodo frequentissime Græcis Scriptoribus, Poëtis præsertim, θεοὶ καὶ δάιμονες pari passu ambulant, tametsi hos ab illis, tanquam genios a diis, distinguunt a lii(l). Et sane Græcam vocem, qua nimium illud in cultu religioso scriptores Sacri & profani plerumque indicant, hoc itidem sensu PAULUS in præfens adhibuit, vehementius istud & moleste sedulum Atheniensium, circa delira sacra sua, studium ob oculos ponens. Qua etiam ratione exponendum equidem malim locum modo allegatum (m) ubi per ζητήματά πνα περὶ τῆς ἴδιας (τῶν ἰσδαιμονίας) δαισιδαιμονίας, quæ PAULO objectasse ipsos, coram AGRIPPA Rege narrat FESTUS ille, non tam ipsam religionis summam, quam potius vanissima quædam εἰδοθεωτέας Judaicæ capita, superstitioso rigore zeloque intempestivo ab ista gente mordicus propugnata, maximique habita, sati commode quis intellexerit. Nisi forte FESTUS e Romana gente, avitæ religioni profanæ addictus, nec purioribus sacris iniciatus, doctrinam omnem Judæos inter & Christianos controversam, adeoque revelatam religionem uni-

(1) Cfr. HESIODI ἔργα καὶ ἡμερ vers. 121. seq. & 250. seq. ubi δαιμονας facit - - επιχθονίας Φύλακας Θυητῶν αὐτοφόρων πλευρότερος, - - eosque humanis rebus a Jove prefectoris Quorum quidem largissimam esse segetem testatur Poëta, τριάς μυριάς, i. e. triginta millia numerans. Id genus Demonas coluere itidem Athenienses, eeu docet, CHRIST. BRUNINGS. in Compend. Antiqu. Græc. c. XVIII. (m) Autor. XXV. 19.

universam, *δειπνομονίας* nomine traduxit; id quod innuisse mihi videtur, quando ejusdem cum superioribus pre-ti ac ponderis ipsi est τὸ θύμηα περὶ τὸν Ἰησοῦν τὸν ιησόντα, ὃν ἕφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. (n)

§. 4

Poëtæ Græcorum antiquissimi, popularis superstitionis interpres, ante alios Theologorum ornati fuerunt nomine, quod deorum μυθοτοπίαe literis consignaverint, in laudem eorundem composuerint hymnos, & in primis in *Georgoria*, seu deorum stemmate enarrando, diligentius versati sint (a). Quam tamen deorum feriem genealogiam non inuenierant ipsi, sed ab Ægyptiis Asiæ populis acceperant. Cujus rei si primam quæstieris originem, antiquitus fane in Oriente profani paganique homines, MOSEN imitati, de primis rerum omnium incunabulis, quidquam tradere voluisse videntur, & primum quidem Hetoium contextuisse genealogiam, quæ vero mox in *Georgoria* abiit (b). Etsi vero sic *Ελλάδος* Poëtis immensæ in diis multiplicandis luxuriæ nota inuri passim solet, nihilominus hos, quamlibet licentiosos aut imprudentes, non omnino male de deo sensisse credibile est. Fortasse, quod ait SENECA (c), tot appellations DEI esse posse, quot munera, sibi persvaferant, unum adeo deum variis nominibus colendum proponentes. Verum tamen hic unum Jovem summumque rerum Statorem in Orbis

B

po-

(n) *Auctor. XXXV. 19.*(a) *Vid. BUDDEUS in Thes. de Atheismo & superst. p. 759.*(b) *Vid. l. c. (b) De beneficiis lib. IV. c. 47.*

penent theatro, ipsumque non indignis divina majestate sua titulis nominibusque efferre se crederent, mystico illo dicendi genere, vulgo non satis perspicaci januam fenestrarumque aperuere ad deos totidem colendos, quot dei tradita fuerant nomina (d). Quæ certe conjectura hoc facilius admittenda videtur, quod plurimis Philosophorum Atheniensium πολυθεότης ista minus arriserit. Equidem novi EPICURUM ejusque discipulos illam statuisse, sed vero Stoicos aliosve non item; quæ res vel maxime utrasque sectas illas, mutuis dissensionibus atque odiis celebres, inter se commisit. Neque tamen inficiandum, ipsos quandoque Philosophos, errore vulgi, tamquam torrente, abreptos, saltim ei obluctari nec valentes nec audentes, deos plures admississe: & Græcos demum Poëtas, plebeiam opinionem studiose sectatos, multa de diis falsa perhibuisse; utpote qui non semper quid vere, sed quid decenter & opinioni populari convenienter dicatur, adspicere sueverunt. Et sane vel hi, qui ceteris prudentiores videri voluerunt, animo satis æquo tulere adactum paullatim deorum numerum, novaque passim civitate donata numina: Αποθέωσι loquor, civitati Athenensi haut inusitatam, qua Heroas, meritis suis rebusque præclare gestis admirandos, post fata in cœlum evectos, divigo cultu prosequi, religioni sibi non duxere. HERCULIS nomine plures circumferuntur, fortitudinis & ingentium laborum fama illustres; Thebanus autem is est, cui quidem Athenas αγίαν γενέσθαι τῆς ἀθανασίας, gloriatur ISOCRATES (e) i. e. cui, divinis affecto hono-

ri-

(d) Vid. CHRIST. BRUNINGS Compend. Antiquit. Græc. c. XVII.

(e) In orat. ad PHILIPP. p. 129. Ed. Basil.

ribus, omnium primi Athenienses sacra fecerint. Sic quoque CASTORIS & POLLUCIS, expeditionis Colchicæ sociorum, cultu devotiori, ceteris Græciae civitatis præierunt Athenæ; id quod & sanum, illic in utriusque honorem exstructum, & institutum in Prytaneo sacrum quoddam convivium, cuius a PAUSANIA (f) facta est mentio, abunde testatur. Ut de ÆSCULAPIO ceterisque, ex humano genere in deorum ordinem cooptatis, nihil jam dicamus; quorum tantus in Græcia, & præsertim Athenis, numerus fuit, ut vix eos, ac ne vix quidem, coelesti aula capi posse, adfirmet ludens de more suo LUCIANUS.

§. 5.

Quando PAULUS, (a) διαλεγόμενος ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τὰς παρατυχάνοντας, (videlicet ἐν τῇ ἀγορᾷ (b) πληθύσῃ, ubi διημερεύειν, THEOPHRASTO (c) teste, quorundam Atheniensium fuit ἐπιτήδευμα, & eorum quidem non raro μεγάλητῇ Φωνῇ φθεγγομένων, εἰς συνηχεῖν αὐτοῖς ἀγοράν) τὸν ἵησὺν καὶ τὴν ανάστασιν (νεκρῶν) αὐτοῖς ἐυηγγελίζετο, (κατηγελε, v. 23.) hanc de ipso quidam tulere sententiam: Ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεῖν εἶναι. Ξένα δαιμόνια, quorum καταγγελίαν Apostolo tribuunt profani homines, de peregrinis novisque diis interpres in unum fere omnes accipiunt. Et sane quod

B 2

Athe-

(i) In Atticis, cap. XVIII.

(a) Ador. XVII, 17, 18.

(b) Ἀγορά a verbo medio, ἀγήρορα, locus est, εἰς ὁν ἀγέροντας οἱ πολῖται, quemadmodum dicit EUSTATHIUS.

(c) Χαράκτη θέατρ. XII, v. 5. IX, 16. VII, 15.

Atheniensibus h. l. fuit ξένα δαιμόνια κατεγγέλλειν, id XENOPHONTI (d) est νέα δαιμόνια εἰσφέρειν. Sic alias sacri & que ac profani scriptores deos gentium vocant δαιμόνια: PAULUS (e) vero etiam ιαὶ δαιμόνια τῷ Θεῷ, unideo vero opponit deastros, τὸς μὴ Φύσει οὐτε Θεῖς (f). Hinc THEOPHRASTO δαιμονίον esse τὸ Θεῖον seu in genere quodvis numen &, δαιμονία latiori significatu suo deos pariter & genios comprehendere, jam ante notavimus (g). Et quia δαιμόνιον sua natura adjectivum est, in neutro haut dubie per ἔλληνα ponitur subaudiendo τὸ πνεῦμα, quemadmodum BOSIUS ille non immerito arbitratus est (h). Unde δαιμονία non deos solum, sed &, pro re nata, res divinas (δαιμόνια πράγματα,) (i). denotant. Quo sensu vocem illam nonnunquam adhibuisse videtur XENOPHON (k); quodque apertius adhuc loquitur, ARISTOTELES (l) τὸ δαιμονίον, inquit ὁ δέιν εἶναι, αὐλή ή θεός ή Θεῖς ἐργον. At sic tamen non est, ut adsentiamur OLEARIO, (m), qui nostro illo loco δαιμόνια non de diis, sed de rebus solum ad eos pertinentibus, exponenda ducens, ξένα δαιμόνια κατεγγέλλειν idem esse vult, ac nova ratione de divinis philosophari, novam admittere Theologiam, &, ut verbo rem complestar, heterodoxa de diis flatuere. Namque heic una cum sacris peregrinis novos deos connotari, paullo post submonet ipse PAULUS; qui, in-

jun-

(d) Απομνημονευμάτων Βιβλ. pag. 44*r.* edēt. Basil.

(e) I. Cor. X. 20. (f) Galat. IV. 8. cfr. Attor. VII. 40.

(g) Vid. §. 3. adde, si placet, BOSIUM ad I. Corinth. X. 20. 21.

(h) De ellips. Graeca Lingua, p. 160.

(i) Sic loquitur PLATO in apologia.

(k) Loc. alleg. (l) Rhetor. lib. II. p. 23. §. 27.

(m) In diff. de gestis PAULI in urbe Athen. §. 18.

junctum sibi opprobrium, τῆς κατεγγελίας τῶν ξένων δαιμονίων in concione retundens, ostendit adnunciare se non novum quendam deum, sed antiquissimum, eumque orbis universi Conditorem & Conservatorem: quem, etsi divinitatem suam jam diu omnibus testatissimam fecit, ipsi non norant hactenus (n). Jure quidem contendit OLEARIUS (o) ille, novos deos Atheniensibus magnopere arrissee; (id quod nos quoque jam ante significavimus, §. II.) existimat vero ea propter novorum deorum annunciationem eos nunc etiam ultro fuisse admissuros, quam tamen heic præter morem aversati sunt, ubi non sine indignatione inquiunt: (p) ξενίζοντε πάντα εἰσφέρεις εἰς τὰς αἰκόνας ἡμῶν. Sed vero ad hæc regerimus: primum quidem, novitatis studio & curiositate solita impulsos Athenienses, ἐπὶ τὸν Ἀρεόν πάγον, h. e. summam in colle Martio curiam, abduxisse Apostolum, & ad dicendum inuitasse: (q) Mox vero etiam rationem suæ de Deo vero & Christo doctrinæ, quæ nova ipsis visa fuerat, reddentem eum (r), cupide satis & patienter exaudivisse (s): at sic tamen eosdem satis caussæ habere sibi visos, cur novam doctrinam illam actutum non admiserint. Præter ista enim, quæ supra in hanc rem paucis diximus (§. II.), tenendum, omnino nefas Atheniensibus fuisse, a privatis & obscuris hominibus, quales ipsis erant Apostoli, novam cultus rationem accipere. Nec enim sine publica auctoritate & pompa solemnni, aliarum gentium sacra illic adoptata fuere. Hinc Areopagitarum senatui, quem πάντων διεγράψει τῶν ἐν τοῖς Ἑλλήσι

(n) *Aetor.* XVII. 23.(o) *Cfr. Differt.* antea citatam.(p) *Aetor.* XVII. 20. (q) *V. 19.*(r) *A versu 21. usque ad 32.*(s) *V. 19. seq. & 32.*

συνεδρίων dixit ISOCRATES (t), vel in primis cura religionis demandata fuit; quippe qui ἵκεντο μόνον ἐπήρουν, ὅπως μηδὲ τῶν πατρίων καταλιόσωσι, μηδέ εὖ τῶν νομίζομενων προσθήσωσιν. (u) Et hæc certe caussa fuit, eur PAULUM, ξένα δαιμόνια adnuntiare visum, ad hoc potissimum tribunal deduxerint Athenienfes. Sic quando capite damnarunt iidem illi judges SOCRATEM Philosophum, ἡ μὲν γραφὴ κατ' αὐτὸν τοιάδε πι ἦν Ἀδικεῖ Σωκράτης, οὐδὲ μὲν ἡ πόλις νομίζει Θεοὺς, οὐ νομίζων, ἐπέργε δὲ καὶ νὰ δαιμονια εἰσφέρειν (x). Nec vero crimen aliud Paulo intentabant ii Atheniensium, qui prehensum ipsum, tanquam επεξιμολόγουν, ξενίζοντε πινα εἰς τὰς ακοὰς αὐτῶν εἰσφέροντε, εἰς τὸν Ἀρεον παγον ηγαγον (y).

§. 6.

Demum occurrit nobis, nescio quis deus, nullo notus nomine; cui quidem aram Athenis fuisse dicatam, tum ex LUCIANO (a) aliisque profanis auctoribus, tum ex capite (b), quod nobis utramque facit paginam, constat. Κατείδωλον ιτύειν esse in Areopago probaturus Apostolus ait: ἔυρον καὶ Βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέραπτο. Ἄγνωστῳ Θεῷ, Dici vix potest, quantas hæc ara, Ignoto Deo inscripta, eruditos inter excitarit controversias. Horum quidam, cum HIERONYMO, (c) εἰπογραφὴν, heic a PAULO in singulari numero enuntiatam, in pluralem detorquere adnituntur; adeoque ἀγνώστοις Θεοῖς, & in urbe passim extirpatis βωμοῖς ανανύμοις locum concedunt: quibus favere

vi-

(t) In orat. Areopagit. p. 216.. (u) Ibid. p. 213.

(x) Απομνημ. Lib. 1. p. 442. (y) V. 18. seq.

(a) In Philopatride,

(b) alter. XVII, 23.

(c) In Comment. ad Titii I.

videtur PAUSANIAS, θεῶν ἀγνώστων altaria commemo-
rans. At horum sententiae argumenta non infirma oppo-
suere OLEARIUS (d) REINESIUS (e), VOLFIUS, (f) ce-
teri. Sunt, qui Atheniensium sacra, svasu Epimenidis, ad
avertendam pestem, τῷ προσήκοντι Θεῷ facta, (quorum
mentionem DIOGENES LÄERTIUS (g) injicit,) ad βα-
μὺν Ἀγνώστῳ Θεῷ referre non dubitant; siquidem ab illo in-
de tempore, ἐπ καὶ νῦν, ut aeo suo DIOGENES ille per-
hibet, εἰς εὐρεῖν κατὰ τὸς δῆμους Ἀθηναίων βαμὺν ἀγνω-
στόν, ὑπόμνημα τῆς τοῦ γενομένης ἐξιδάσεως. Sed quæ
huc trahi non debere, laudatus VOLFIUS ostendit (h),
Denique aliarum extra Graciam gentium numina, vel ξένα
δαιμόνια, quæ modo diximus, illic intelligi, cum CASAU-
BONO autumant nonnulli. Id quod BOSIUS (i) vel id-
circo non probat, quod istorum quidem deorum nomina,
HESYCHIO teste, Atheniensibus probe cognita fuere. Nec
vero omnibus satisfecit OLEARIUS (k), quando ignoram
deām fecit Ἀgyptiorum ISIDEM illam; etiamsi επιγραφὴν,
τῇ ἀγνώστῳ Θεῷ, scribendi usus probatissimorum quorun-
dam Hellados auctorum non difficulter admittat. Ipsum
autem Θεὸν Ἀγνώστον fuisse eundem, quem reverebantur Ju-
dæi, quemque nos, Christianis sacrī initiati, sancte col-
mūs, eruditorum plerique consentiunt. Hic ille est verus
Deus, cuius obscurior quædam notitia cum a Judæis ad Ἀgy-
ptios, ab his porro ad Græcos emanarit, ipsius nomen non
acce-

(d) Vid. Diff. memorat. §. XIX.

(e) In Inscription. p. 1. seq.

(f) In Curis Philolog. & Critic. ad Att. XVII. 23.

(g) περὶ βίων τῶν εὐ φιλοσοφ. εὐδοκιμης. lib. I. c. 20. N. 3.

(h) In Curis Philolog. & Critic. l. c.

(i) In Collat. p. 430. (k) In Disput. cit. §. XIX.

accepere Athenienses, & Ἀγνωστον adeo dixisse censentur (l). Cui interpretationi locum in primis faciunt verba PAULI ad cives Atticos: ὃν αἰγνοῦντες εὐτεβάπτη τῷτον ἐγώ κατηγέλλω σμῖν. (m) Qua quidem ad verum Deum applicatio-ne facta, numen ejus præsentissimum, ipsis quærendum, & facile inveniendum, proponit Apostolus, ac deinceps hunc in modum concludit (n) τὸς μὲν δι Χρόνος τῆς αἰγνοίας ὑπεριδῶν ὁ Θεός, τὰ νῦν παραχγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι παντεχοῖς μετανοεῖν. Et certe civium quibusdam, ex Paulina concione meliora edoctis, atque in his DIONYSIO Areopagite, non amplius ἀγνωστον Θεόν fuisse cœli terræque Dominiun, sacra historia tradit (o).

§. 7.

Infinitum deorum numerum æquavit omnino ingens sacrorum Atticorum adparatus & pompa multo magnificen-tissima, quam quia Sacerdotes procurabant, cultusque rationem alios edocebant, diis honore habitu sunt proximi (a). In his vero munera, quo fungebantur, commentitia sanctitas nullam corporis labeculam admittebat; unde non sine adcuratissima instituta δοκιμασία (b) ad sacerdotium quisquam admotus est. Heic pariter in censum veniunt Οφεοπλεσται, ante a nobis memorati; ορυζοσκόποι, augures; μάρτιοι & θεομάρτιοι, oraculorum custodes; ἔξηγηται, prodigiorum interpretes, ονειροχειται, somniorum arbitri; denique θεραπαι, sacerdotes feminæ s. piatrices. Quorum quidem singularum & nomina & munia diversa commemorat THEOPHRASTUS (c).

§. 8.

(l) Vid. CALOVII biblia illustr. ad Act. XVII. 23. (m) V. 23.

(n) Actor. XVII. 30.

(o) V. 34.

(a) BRUNINGS antiquit. Græc. e. XVIII. §. 1. (b) Vid. loc. cit.

(c) C. XVII. περὶ δειπνίδαις.

§. 8.

Templa, utpote deorum, quibus consecrata erant; habitacula, (a) Athenis erant innumera. Graviter olim queritus est PLATO de superstitionis civibus, præsertim mulierculis, quod, levissimis de caussis & inani timore, aras & facella diis statuerent, ita ut nullus iis vacaret locus, non domus ulla, non vicus (b). Namque & loca, in quibus monstri quid aut portenti visum fuerat, religiosa fieri sverunt. (c) In sacris ædibus deos deasque suas vinculis & catenis religarunt Athenienses, ne quando stationes suas defererent scilicet, & ad hostes transirent (d). Haut si ne maximo horro videmus admissam quandoque in Sacris Atticis ἀνθρωποθυσίαν, cæsasque victimas facinorosorum hominum, calamitoso reipublicæ tempore, placandas diis carne sua inferuentium (e) Vix dubito, quin huc respexerit PAULUS (f), conquestrus se, ceterosq; item Apostolos, ὡς περικαθάρματα τῷ κόσμῳ, f. tanquam piacularia pro populo sacrificia reputari; quæ erudita admodum LAMBERTI BOSII est observatio (g). Neque dissentuntii, qui Græca illa per sceleratos abjectosque homines exponunt; quippe tales Athenis immolare mos fuerat. Si qua vero alia re, certe in celebrandis festis nimii fuere Attici; quorum quidem præcipua ducebantur: Παναθήναια in honorem ΑΘΗΝΑΣ f. Pallados, cui nomen suum referunt acceptum Athenæ, instituta. Θεσμοφόρια pariter & Ελευσίνιæ; quorum

C hæc

(a) Εὐ χειροποίητοις ναοῖς κατοικεῖν τὴς θεᾶς, Athenienses sibi persuaserant: id quod non obscure ipsis reprobravit PAULUS Ad. XVII.

24. (b) Vid. CASAUBONI Commentar. ad Theophrasti C. XVII.

(c) Vid. CASAUBON. ad l.c.

(d) Brunings-Antiqu. Grec. CXIX. §. 23.

(e) Ibid. C. XXL §. VI. seq. (f) I. Cor. IV. 13.

(g) In not; ad h. l.

hæc, propter summam silentii religionem, THEOPHRASTO
 (h) aliisque Μυσηρίων nomine κατ' ἔξοχην insignita, ab Eleu-
 sine, regionis Atticæ oppido, adpellationem traxere: utra-
 que Cereri, primæ legum latrici frugumque parenti, sacra-
 ta. Τὰ Διονύσια, Τὰ κατ' Ἀστού, verni temporis, & Τὰ κατ'
 ἀγρούς, autumno celebrata Bacchanalia: quorum memi-
 nit THEOPHRASTUS (i). Αὐθεσῆρα, Baccho itidem di-
 cata. Απαλούγια demum, quæ l. c. THEOPHRASTUS
 memorat; & alia id genus longe plurima, quæ heic recen-
 sere non vacat, quæque ab antiquitatum Atticarum scripto-
 ribus descripta paßim invenies, Lector Benevole. Quod
 supereft, eo vanitatis p̄cgressi sunt Athenienses, ut ex re
 quaue levissima omnia ceperint. Si forte viam transcurris-
 set γαλῆ, (*mustela f. felis*,) non ante progredi sunt ausi,
 quam aliis quis prior transierit, aut certe ipsi tres lapides
 trans viam illam miserint (k). Quin immo felis suo trans-
 cursu civium quandoque comitia dissolverat (l). Si quando
 mures farinarium saccum arroſissent, digna vifa res est, su-
 per qua consulerentur οἱ εἰνδημοὶ s. ominum interpretes, ro-
 gando: Υἱοὶ Χρήστειν; Sicubi vilis erat anguis, iερὸν s. facel-
 lum isto loco exſtrui ſvevit (m). *Somniorum* autem vel in-
 primis habita est ratio (n); ut reliquam omnem fileamus
 δειπνοδαιμονίαν, quam integro capite XVII. laudati

THEOPHRASTI graphicē delineatam
 vides.

(h) *Cap. IV. 7.* (i) *C. 4. 3. 9.*

(k) THEOPHR. *C. XVII. 3.* (i) CASAUB. *in l. c.*

(m) THEOPHR. *C. XVII. 6.* (n) *Cap. cit. v. 4.*

(o) *Ibid. v. 9.*

PEREXIMIO ET MAXIMÆ SPEI,
JUVENI,
DOM. JOHANNI NORDSTEDT
POPULARI ET AMICO, IN PAUCIS DILECTO.

Virtus & eruditio Tua, ansam mihi, nescio quid egregit
præsagiendi, suppeditarunt. Ita enim Te totum Musis
semper dedisti, ut simul vitam integerrimam ac mores elegan-
tissimos adjunxeris. Scilicet in Philosophia, illa rerum huma-
narum diuinarumq; scientia, tantos fecisti progressus, quantos a
tenebra Tua ætate vix, & ne vix quidem, exspectare potuimus.
Immo, in eo supra communem nostram sortem fere evectus vi-
deris, quod peritiam, non dico, linguae Græcae, cuius perele-
gans Tua dissertatio testimonium, fide dignissimum, exhibet;
sed lingvarum, Germanicæ, Gallicæ, Anglieæ, Italicae,
Tibi comparaveris haud vulgarem. Videlicet omnia in
Te coruscant, que Juvenem, in optimo flore constitutum,
ornare possunt. Quam ob rem hæc Tibi, quanta quanta sint,
que certe maxima sunt, gratulor bona, simulq; gaudeo, quod
propensior fortuna Te mihi amicum indulserit. Quod superest,
preces ad supremum verum Moderatorem fundere non definam,
velit Te, in carissimæ petrie, longe Honoratissimorum Cogni-
torum Tuorum, atque Amicorum decus & solatum, sospitem
& incolument servare. Est hoc ipsum, quod voveo,

HONORATISSIMI DOMINI RESPONDENTIS,

Amicus observantissimus
EPHRAIM L. SEPELIUS.

MIN KÅRA BROR!

Elo som underrättar sig om de Atheniensers stora framsteg uti vishet, undrar med största fogderuppå, at et få högt uplyst folk, skulle dock taga ville om det högsta väsen-det, och den sanna dygden. J min vårda Bror, visen af deslas efterdöme, at et djupt förstånd, då deticke nyttjas til mänskans fänskyldiga förkåfring, må antes som et blott Minnes-värk. Håraf slutar jag billigt, at Edert upfåt, med den mogna Lårdom J Eder sjelf, vid Parnassen samlat, är fast ådlare; och som J jemte detta Prof åfven månge flere af dygd och mognad aflagt, ty skal J ej framdeles sakna sådan belöning, som deruppå följa bör. Den upriktig glädje, hvilken jag med flera hårfver fattar, kan icke uti få ord beskrifvas. Det skal blifva mit bekymmer at kunna följa Ehrt efterdöme, och således gifva os ömsom ordsak til inbördes fägnad.

PETRUS WÄHLBERG,
BERNHARDSON.